

RECENZE

E. Syřišťová a kolektiv
NORMALITA OSOBNOSTI

Avicenum, Praha, 1972, 231 s.

Kniha, na níž se podíleli především psychologové a psychiatři, nezanedbala hlediska biologická, sociologická a filosofická a je čtením podnětným, má ráz velmi živé a dramatické konfrontace tím, že nabízí různá hlediska a řešení. Editorka této publikace sama vyplnila takřka jednu třetinu knihy svými příspěvky (kromě úvodu a závěru čteme z pera Evy Syřišťové stať Položení otázek, studii Normalita z psychologického a psychopatologického hlediska a úvahu Na okraj filosofických úvah o normalitě — spolu s E. Stuchlíkovou), za nimiž pozorný čtenář zřetelně cítí, že jí jde o problematiku bytostně, až existenciálně blízkou, která zvedá text (i subtext) do úrovně filosofie a filosofické antropologie. Zdaleka si neklade jen otázku normality z psychologického a psychopatologického hlediska, i když také k této problematice řekla mnoho podstatného.

Otázka po normalitě se jí jeví konečnou jako otázka po realizaci životních možností člověka, po dosažení optima lidské existence, přičemž „lidské optimum nespočívá v danosti, ale v procesu tvoření a sebetvoření. Je to proces směřující nejen k optimální realizaci potencialit individua, ale zároveň k optimální realizaci lidských hodnot“ (s. 73).

Z ostatních autorů se zabývá J. Lát biologickým pojetím normality, J. Langmeier kritérii a podmínkami normálního vývoje v dětství, psychiatři Vl. Vondráček a J. Dobiáš významem normality v lékařské psychologii a psychiatrii, J. Prokúpek normalitou osobnosti a duševním zdravím. Sociálně psychologické pojetí normality rozvíjí J. Janoušek, normalitu z hlediska transkulturálního analyzuje J. Váňa a normalitu ve společnosti průmyslové civilizace K. Mácha.

Již z názvu jednotlivých statí je patrné, že zdaleka ne všechny příspěvky se zabývají ústředním tématem, jež dalo název knize — normalitou osobnosti — a že daly spíše přednost úvahám o problematice osobnosti z různých hledisek, která k jejímu porozumění ovšem přispívají. Právě problém osobnosti ve vztahu k normalitě či abnormalitě mohl být analyzován pozorněji a byla by vítána i pojmová analýza kritických termínů: abnormalita, abnormita, anomalita, anormativita atd.

Tento problém cítil ve svém pronikavém příspěvku zejména J. Janoušek, kte-

rý vyšel z konstatování, že normalitu nelze redukovat na normativitu; mnohoznačnost pojmu normální v neméně zdařilém příspěvku (ve významu statistickém, funkčním a normativním) analyzoval kriticky i Lát, který zdůraznil zejména fakt, že základním předpokladem pojmu normalita je existence proměnlivosti (variability) jedince. Z hlediska psychiatrie přinesli řadu podnětů Vondráček a Dobiáš i Prokúpek a velmi fundovaně, vycházející ze svých dosavadních publikací, podrobil rozboru kritéria a podmínky normálního vývoje v dětství J. Langmeier.

Protože knihu psal kolektiv odborníků vyhraněných individualit i názorů, je mnoho příležitostí k přemýšlení, námitkám, diskusím, souhlasu i nesouhlasu. Lze uvažovat o tom, zda vydavatelčina chvályhodná tolerance k mínění druhých nevedla nakonec přece jen spíše k převaze příspěvků k problému než o problému. Je stejně chvályhodné, že vydavatelka prohloubila úvahy o normalitě také o dimenze filosofické (i když leckde diskutabilní) a vyhnula se pouhému prakticismu. Na druhé straně však je možno litovat toho, že víc místa nebylo věnováno právě problémům určování normality osobnosti v praxi, správnosti či nesprávnosti, oprávněnosti nebo neoprávněnosti psychologických i gnozeologických kritérií tohoto určování atd., jež je do značné míry obtížnější a mnohdy i odpovědnější než domyšlení filosofického dosahu problémů normality osobnosti.

Závěrem nutno konstatovat, že kolektiv bystrých autorů napsal bystrou, podnětnou a živou knížku, která sice nechtěla dospět k nějakému definitivnímu řešení, což by bylo neskromné, ale o to víc nutí k zamyšlení a promýšlení problému, jež patří prakticky i teoreticky k nejdůležitějším.

Robert Konečný

Josef Švancara

EMOCE, CITY A MOTIVACE

Státní pedagogické nakladatelství, Praha
1973. 179 stran.

Otázky motivace a zvláště emocí byly a jsou slabým místem nejen psychologické teorie, ale i výuky. J. Švancara se v posuzované práci především staví studentovi po bok jako jeho průvodce po zvolené oblasti: teoretické přehledy, výzkumné techniky a živé literární i názorné ilustrace jsou zvoleny a předloženy tak, aby překonaly pocit roztříštěnosti často pocházející z mnoha pojetí, domněnek a výsledků zdánlivě nesouměřitelných.

ných, jak je mnohdy uvádějí eklektické studie zahraniční i naše. Zároveň však není průvodcem nezaujatým: jeho kritický pohled i jasné vyslovení vlastního stanoviska ke studovaným problémům tvoří z učebnice skutečnou práci o emocích a motivaci, nikoli jen soupis toho, co je na skladě. Orientace na vedení studenta se vyznačuje, kromě zpracování samotné látky, i svěže působícím zavedením několika méně obvyklých výukových prvků; vedle ukázek z beletrie a vědeckých textů a problémů povzbuzujících čtenáře k samostatnému myšlení je to například komentovaný přehled autorů řešících problematiku emocí, citů a motivace. Tam čtenáře příjemně překvapí i počet českých a slovenských autorů, jimž Švancara věnuje pozornost.

Vlastní látku textu lze rozdělit do dvou částí. Počátečních pět oddílů se týká *emocí*: první je věnován jejich popisu, zkoumání a teoriím; druhý jejich fylogenezi a ontogenezi; třetí poznatkům a metodám přesahujícím do fyziologie; čtvrtý si všímá komunikační úlohy emocí a pátý jejich souvislosti s poznávací stránkou duševních dějů. V další části pojednává šestá kapitola o otázkách *motivace* obecně, zvláště pak o frustraci a konfliktech; sedmá kapitola na to navazuje stručným výkladem o obranných mechanismech.

Rádi doporučujeme tuto (naneštěstí rychle rozebranou) práci pozornosti studentů jako zdroj poznatků a tvůrčího povzbuzení, i perspektivním autorům skript jako inspirující ukázkou — s určitou nadšátkou — dialogicky pojatého textu.

K. Balcar

Rudolf Kostolanský

VYUŽITIE PSYCHOLÓGIE PRI VOLBE POVOLANIA

Práca, Bratislava 1972

Počas diskusií o mieste a náplni poradenskej psychológie, ba dokonca o jej existencii, Kostolanského práca prináša ďalšie námety o metódach a formách psychologicko-poradenskej starostlivosti o človeka.

Nie je poradenská psychológia zbytočnou duplicitou klinickej, pedagogickej či pracovnej psychológie, s ktorými má mnohé styčné body? Aké sú postupy a metódy práce poradenského psychológa? Ako a komu môže byť nápomocná? To sú niektoré otázky, ktoré sa autor pokúša zodpovedať.

Teoretickým východiskom psychologického profesionálneho poradenstva v prá-

ci je vývinové hľadisko. (Autor používa termín profesijné poradenstvo, profesijný vývin namiesto zaužívaného profesionálneho poradenstva, vývinu. Zmenu terminológie nezdôvodňuje.) Ponímanie voľby povolania ako profesionálneho vývinu najlepšie rozpracoval D. Super, z ktorého práce Kostolanský vychádza. Podľa Supera je problém výberu povolania i problémom vývinovej psychológie. Preto chápe profesionálny vývin ako proces, ktorý prebieha postupne po životných obdobiach. Pre každé obdobie je typické určité správanie, ktoré sa viaže na povolanie. Vývin tohto správania je možné predikovať.

Novovznikajúca poradenská psychológia má niektoré problémy spoločné s inými aplikovanými psychologickými disciplínami. Používajú sa v nej metódy klinickej psychológie, zaoberá sa aj voľbou povolania, ktorej podstatné aspekty sú doménou pracovnej psychológie, klienti bývajú väčšinou žiaci a výchovnými problémami sa zaoberá pedagogická psychológia. Kostolanský navrhuje vymedzenie vzťahov všetkých týchto oblastí a poukazuje na zdanlivo spoločné, prekrývajúce sa problémy.

Rozpor medzi direktívnym a nedirektívnym prístupom v psychologickom poradenstve sa autor pokúša riešiť vlastným „semidirektívnym“ prístupom. Jedným z rozporných bodov direktívneho a nedirektívneho prístupu je hodnotenie klienta. Direktívne orientovaný poradca sa snaží získať pre pochopenie klienta a jeho problému čo najviac informácií pomocou interview, testov, dotazníkov i iných metód. Predstavitelia klasického nedirektívneho prístupu odmietajú hodnotiť klienta a zaznávajú i diagnostikovanie. Kostolanský charakterizuje semidirektívny prístup veľmi všeobecne. Podľa neho to je „... vyberanie si najlepšieho z oboch spomínaných prístupov s príklonom k nedirektívnemu prístupu“, pričom „... sa prebrali i niektoré princípy z direktívneho poradenstva najmä pokiaľ ide o objasňovanie a racionálne zdôvodňovanie“. Postoj k hodnoteniu nie je vyjasnený. Pri charakterizovaní poradenského vzťahu autor zastáva názor, že „... vyžaduje, aby poradca bol ochotný a schopný sledovať svojho klienta... bez predsudkov a hodnotení...“, na druhej strane však prijíma schému, podľa ktorej „... najčastejšou funkciou poradcu je posudzovanie vlastností osobnosti...“. V semidirektívnom prístupe nie je vyjasnené a limitované čo sa akceptuje z nedirektívneho a